

**Dənizdə gəmilərin toqquşmasının
qarşısının alınmasına dair
beynəlxalq qaydalar haqqında Konvensiyaya
qoşulmaq barədə**

Azərbaycan Respublikasının Qanunu

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi **qərara alır**:

1. Azərbaycan Respublikası 20 oktyabr 1972-ci il tarixli Dənizdə gəmilərin toqquşmasının qarşısının alınmasına dair beynəlxalq qaydalar haqqında Konvensiyaya qoşulsun.
2. Bu Qanun dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Heydər ƏLİYEV

Bakı şəhəri, 22 aprel 1997-ci il

№ 273-IQ

«Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu»nda dərc edilmişdir (30 noyabr 1997-ci il, № 5, maddə 373)

Dənizdə Toqquşmanın Qarşısının Alınmasına dair Beynəlxalq Qaydalar, 1972-ci il

Hissə A – Ümumi Müddəalar

Qayda 1

Tətbiq

a) Mövcud Qaydalar açıq dənizlərdə və onlarla birləşən sularda üzə bilən bütün dəniz gəmilərinə şamil olunur.

b) Mövcud Qaydalarda heç nə müvafiq hökumət orqanları tərəfindən reydlər və liman akvatoriyalarında, çaylarda, göllərdə və ya açıq dənizlə birləşən daxili su yollarında üzən gəmilər üçün müəyyən edilmiş xüsusi qaydaların yerinə yetirilməsinə mane ola bilməz.

c) Bu qaydalarda hər hansı dövlətin konvoyda gedən hərbi və yük gəmilərinə məxsus xüsusi əlavə stasionar və ya siqnal işıqları, işarələri və ya səs siqnalları, həmçinin donanma tərkibində balıq tutmaqla, məşğul olan gəmilərə məxsus əlavə stasionar və siqnal işıqları və işarələri və işarələri tətbiq etməyə heç nə maneçilik törədə bilməz. Bu əlavə stasionar və siqnal işıqları, işarə və ya səs siqnalı elə olmalıdır ki, onlar səhvən bu qaydalarda olan işıq, işarə və ya siqnal yerinə qəbul edilməsin.

d) Mövcud Qaydalarda Təşkilat tərəfindən, gəmilərin hərəkətlərinin bölünmə sistemləri məqsədə uyğun qəbul oluna bilər.

e) Hər dəfə, əgər dövlət hesab edirsə, onun gəmisi öz xüsusi konstruksiyası və ya təyinatına aid işıqların və ya işarələrin sayı, yeri, görünmə məsafəsinə və ya görünmə sektoruna, həmçinin səs siqnalı qurğusunun yeri və xarakterinə görə bu Qaydaların heç birini yerinə yetirə bilmir, onda bu gəmi özünə müvafiq işıqların və ya işarələrin sayı, yeri, görünmə məsafəsi və ya görünmə sektoru, həmçinin səs siqnalı qurğusunun yeri, xarakteri dövlətin qərarına görə həmin gəmiyə uyğun, tətbiq olunma bu qaydalara yaxın olmalıdır.

Qayda 2

Məsuliyyət

a) Mövcud Qaydalarda heç nə nə gəmini, nə onun sahibini, nə kapitanı, nə də heyəti bu qaydaları yerinə yetirilməməsi və ya hər hansı bir ehtiyat tədbirinə qarşı etinasızlıq (laqeydlik) göstərməsi, adi dənizçi təcrübəsinin tələblərinə riayət edilməsi və ya mövcud vəziyyətin xüsusi şəraitləri səbəbindən baş vermiş hadisənin nəticəsinin məsuliyyətindən azad etmir.

b) Bu Qaydaların təfsir (izahı) və tətbiq edərkən əsas diqqəti üzmə və toqquşma təhlükəsinin bütün növlərinə və bütün xüsusi şəraitə, həmçinin gəmilərin özlərinin gözlənilməz təhlükədən sovuşması üçün bu Qaydalardan kənara çıxma məcburiyyətinin yaranması kimi xüsusiyyətlərini də nəzərə almaq lazımdır.

Qayda 3

Ümumi təyinat

Mövcud Qaydalarda kontekstə əsasən bu və ya digər təfsirlər tələb olunmazsa;

a) “Gəmi” sözü su üzərində hərəkət etmək üçün istifadə olunan və ya istifadə oluna bilən bütün növ üzən vəsaitlər (su basımı olmayan və hidrotəyyarələr də daxil olmaqla) mənasını ifadə edir.

b) “Mexaniki mühərrikli gəmi” termini mexaniki qurğu vasitəsilə hərəkətə gətirilən hər bir gəmi mənasını ifadə edir.

c) “Yelkənli gəmi” termini yelkənlə hərəkət edən və eyni zamanda istifadə olunmayan mexaniki qurğuya malik gəmi mənasını ifadə edir.

d) “Balıq ovu ilə məşğul olan gəmi” termini torla, yaruslu qarmaqlarla, tralla və ya başqa balıq tutma vəsaitləri ilə balıq ovlayarkən manevr xüsusiyyəti məhdudlaşdıran gəmi mənasını ifadə edir. Lakin yedəklənən qarmaqlar və ya başqa ov vəsaitləri ilə balıq tutan manevr xüsusiyyəti məhdudlanmayan gəmilərə aid deyil.

e) “Hidrotəyyarə” sözü suda manevr etmə qabiliyyəti olan hər cür uçan aparat mənasını ifadə edir.

f) “İdarə olunma imkanını itirmiş gəmi” müstəsna vəziyyətə Qaydalarda tələb olunan manevr etmək imkanından məhrumdur və ona görə başqa gəmiyə yol verə bilmir.

g) “Manevr etmə imkanı məhdudlaşmış gəmi” termini icra etdiyi işin xarakterinə görə manevr imkanı məhdudlaşan və bu Qaydaların tələb etdiyi kimi digər gəmiyə yol verə bilməyən gəmi mənasını ifadə edir.

“Manevr etmə imkanı məhdudlaşmış gəmi” termini aşağıdakı gəmiləri əhatə edir (lakin onlarla tamamlanmır):

i. Naviqasiya işarəsini yerinə qoymaq, ona qulluq etmək və ya yerindən götürməklə, sualtı kabeli və ya borunu yerləşdirməklə, yoxlamaqla və ya qaldırmaqla məşğul olan gəmi;

ii. Dib dərinləşdirmə, okeanoqrafik, hidroqrafik və ya sualtı işlərlə məşğul olan gəmi;

iii. Hərəkət zamanı təchizat almaqla və ya adamları, ərzağı və ya yükü o biri gəmiyə ötürməklə məşğul olan gəmi;

iv. Uçan aparatların uçuşunu və qəbulunu təmin etməklə məşğul olan gəmi;

v. Mina təhlükəsini aradan qaldırmaq işləri ilə məşğul gəmi;

vi. Yedəkçi və yedək olunan gəmilərin öz kursundan kənara çıxmaq imkanını məhdudlaşdıran yedək əməliyyatı ilə məşğul olan gəmi;

h) “suya oturumundan çəkinən” terminini suya oturumu ilə suyun dərinliyi və eni arasında münasibətə görə, hərəkət etdiyi kursundan çıxması məhdud olan mexaniki mühərrikli gəminin mənasını ifadə edir.

i) “Hərəkətdə olan” termini lövbərdə olmayan, sahilə bağlanmayan və saya oturmayan gəmi mənasını ifadə edir.

j) Gəminin “uzunluğu” və “eni” sözləri gəminin ən böyük uzunluğu və eni mənasını ifadə edir.

k) Gəmilər bir-birinin görünüşündə o vaxt hesab olunur ki, onlardan biri o gəmilərdən birindən vizual müşahidə oluna bilsin.

l) “Məhdud görünüş” termini dumana, çənə, qara, leysan yağışa, qum fırtınası və ya digər buna oxşar səbəblərə görə görünüşün məhdudlaşdığı hər cür şərait mənasını ifadə edir.

Hissə B- üzmə və idarəetmə qaydaları

Bölmə I – Gəmilərin hər görünüş şəraitində üzməsi

Qayda 4

Tətbiq

Bu bölmənin qaydaları hər bir görünüş şəraitində tətbiq olunur.

Qayda 5

Müşahidə

Hər bir gəmi hər zaman üstün vəziyyətə və şəraitə uyğun mövcud vəziyyəti və toqquşma təhlükəsini tam qiymətləndirmək üçün gözlə görmə və eşitmə müşahidəsini, həmçinin gəmidə olan bütün vəsaitlərin köməyi ilə müşahidə aparmalıdır.

Qayda 6

Təhlükəsiz sürət

Hər bir gəmi həmişə təhlükəsiz sürətlə hərəkət etməlidir ki, toqquşma təhlükəsinin aradan qaldırılması üçün düşünülmüş və effektiv tədbir görə bilmə imkanı və mövcud şəraiti və vəziyyətlərdə tələb olunan olunan müəyyən məsafə həddində onun saxlanması mümkün olsun.

a) Bütün gəmilərə:

- i. Görünmə şəraiti;
- ii. Balıqçı və ya digər gəmilərin cəmlənməsi halı da daxil olmaqla hərəkətin mütəşəkkilliyi;
- iii. Gəminin manevr etmə imkanı və xüsusən gəminin tam dayandırılması üçün zəruri məsafə və üstün vəziyyətinə görə gəminin dönmə qabiliyyəti;
- iv. Gecə sahil işıqlarından, eləcə də öz məxsusi işıqlarının yayılmasından da əmələ gələn işıq fonunun mövcudluğu;
- v. Küləyin, dənizin, axıntının vəziyyəti və naviqasiya təhlükələrinin yaxınlığı;
- vi. Gəminin suya oturumu ilə dərinlik arasında olan münasibət.

b) Radar qurğusundan istifadə edən gəmilər əlavə olaraq:

- i. Radar qurğusunun xarakteristikası, effektivliyi və məhdudiyyətləri.
- ii. İstifadə olunan radarların uzaqlıq şkalasında hər cür məhdudiyyətləri.
- iii. Radiolokasiya aşkarlanmasına dənizin vəziyyətinin və meteoroloji faktorların həmçinin digər maneə mənbələrinin təsiri.
- iv. Radarın kiçik gəmiləri, buz və digər üzən obyektləri zəruri məsafədə aşkar edə bilməsi mümkünlüyü.
- v. Radarda aşkar edilmiş gəmilərin sayı, yeri və hərəkəti.
- vi. Yaxınlıqda olan gəmilərə və ya digər obyektlərə qədər olan məsafənin radiolokatorla ölçülməsi nəticəsində alınan görünüşün daha dəqiq qiymətləndirilməsi.

Qayda 7

Toqquşma təhlükəsi

- a) Hər bir gəmi toqquşma təhlükəsinin mövcudluğunu müəyyən etmək üçün gəmidə olan bütün vəsaitlərdən üstün vəziyyətə və şəraitə uyğun istifadə etməlidir. Əgər toqquşma təhlükəsinin olub-olmaması şübhəlidir, o zaman hesab edilməlidir ki, toqquşma təhlükəsi mövcuddur.
- b) Gəmidə quraşdırılmış işlək Radar qurğusu (toqquşma təhlükəsinin vaxtında qabağı alınması üçün uzaq qiymətləndirmə şkalasında edilən müşahidə) və həmçinin radar prokladkası və ya aşkar olunan obyektlərin sistematik müşahidəsi də daxil olmaqla lazımi surətdə istifadə olunmalıdır.
- c) Bütün fərziyyələr tam və dolğun olmayan məlumatlara, xüsusən də radar məlumatlarına əsaslanmalıdır.
- d) Toqquşma təhlükəsinin mövcudluğunu təyin edərkən hər şeydən əvvəl aşağıdakıları nəzərə almaq zəruridir:
 - i. Yaxınlaşan gəminin pelenqi nəzərə çarpacaq dərəcədə dəyişməzsə, bu zaman toqquşma təhlükəsini mövcud hesab etmək olar.
 - ii. Bəzən toqquşma təhlükəsi pələng nəzərə çarpacaq dərəcədə dəyişdikdə xüsusən çox böyük gəmi və ya yedəklə yaxınlaşdıqda və yaxud da gəmilərin kiçik məsafələrdə yaxınlaşması kimi xüsusi hallarda da baş verə bilər.

Qayda 8

Toqquşmanın qarşısının alınması üçün tədbirlər

- a) Toqquşmanın qarşısının alınması üçün edilən hər hansı bir tədbir bu Hissənin qaydalarına müvafiq olmalı və əgər mövcud şərait imkan verərsə inanılmış olmalı, öz vaxtında edilməli və yaxşı dənizçi təcrübəsinə əsaslanmalıdır.
- b) Toqquşmanın qarşısının alınması üçün vəziyyətdən asılı olaraq, istiqamət və ya sürətin dəyişməsi kifayət qədər böyük olmalıdır ki, o onu vizual və ya digər radar vasitəsi ilə izləyən digər gəmilərdən asanlıqla aşkar olunsun; mümkün qədər sürət və istiqamətin ardıcıl olaraq dəyişmə sırasında kənar olmaq lazımdır.
- c) Əgər kifayət qədər su boşluğu varsa, yalnız istiqamətin dəyişməsi gəmilərin bir-birinə çox yaxınlaşmasının qarşısının alınması üçün effektiv tədbir olar, o şərtlə ki, istiqamətin dəyişməsi vaxtında edilsin, həqiqi olsun və digər gəmilərlə yaxınlaşma təhlükəsi yaratmasın.
- d) Toqquşmanın qarşısının alınması üçün digər gəmi tərəfindən görülən tədbir elə olunmalıdır ki, həmin gəmi digər gəmi ilə təhlükəsiz bir məsafədə sovuşmağa nail olsun. Bu tədbir digər gəmi tam keçilənə və yaxud arxada qalana qədər nəzarət altında olmalıdır.
- e) Əgər toqquşmanın qarşısının alınması üçün və ya vəziyyəti qiymətləndirmək üçün çox vaxt əldə etmək lazımdırsa, bu zaman gəmi sürətini azaltmalı və ya öz hərəkətvericilərini dayandırmalı və yaxud da geriye hərəkət etdirməlidir.

Qayda 9

Dar keçiddə üzmə

a) Dar keçid və ya farvater boyu hərəkət edən gəmi, təhlükəsiz və praktiki cəhətdən mümkün qədər keçidin və ya farvaterin gəminin sağ bortuna yaxın olan kənar sərhədi ilə hərəkət etməlidir.

b) Uzunluğu 20 metrədən az olan gəmi və ya yelkənli gəmi yalnız dar keçidin və ya farvaterin müəyyən həddi boyu təhlükəsiz hərəkət edə bilən gəminin hərəkətini çətinləşdirməməlidir.

c) Balıq ovlayan gəmi dar keçid və ya farvaterin müəyyən həddi boyu hərəkət edən hər cür gəminin hərəkətini çətinləşdirməməlidir.

d) Gəmi yalnız dar keçidin və ya farvaterin müəyyən həddi boyu təhlükəsiz hərəkət edə bilən gəminin hərəkətini çətinləşdirməməkdən ötrü dar keçid və ya farvaterin qarşısını kəsməməlidir. Əgər dar keçidin müəyyən həddi boyu təhlükəsiz hərəkət edə bilən gəminin dar keçidi və ya farvateri kəsmək istəyən gəminin qəbul etdiyi tədbiri (məqsədi) ilə əlaqədar şübhəsi varsa, bu halda o, Qayda 34-ün (d) bəndinə yazılmış səs siqnalından istifadə edə bilər.

e) Dar keçid və ya farvaterdə ötmə yalnız bir şərtlə mümkün ola bilər ki, ötülən gəmi ötən gəminin təhlükəsiz keçidini tam təmin edən tədbir görsün; ötmək məqsədində olan gəmi əgər hər hansı bir hərəkət etmək niyyətində olarsa o bunu ötülən gəmiyə əgər hər hansı bir hərəkət etmək niyyətində olarsa o bunu ötülən gəmiyə öz məqsədini bildirmək üçün Qayda 34 (c) (i) bəndində yazılmış səs siqnallarından istifadə etməlidir. Əgər ötülən gəmi ötüşə razıdırsa Qayda 34 (c) (i) bəndində yazılmış səs siqnallarını verməlidir və ötən gəminin təhlükəsiz keçidini təmin edən tədbir görməlidir. Əgər ötülən gəminin ötüşə şübhəsi varsa və o bu ötüşə razı deyilsə, Qayda 34 (d) bəndində yazılmış səs siqnalından istifadə etməlidir.

i. Bu qayda ötmək məqsədində olan gəmini Qayda 13-də yazılmış tələbləri yerinə yetirmək məsuliyyətindən azad etmir.

f) Gəmi farvaterin və ya keçidin elə bir hissəsinə və ya elə bir döngəsinə yaxınlaşdır ki, digər gəmilər maneənin olması səbəbindən onu görmürlər. Bu halda o, xüsusi dəqiqliklə və ehtiyatla hərəkət edərək, Qayda 34 (e) bəndində yazılmış səs siqnallarını verməlidir.

i. Bu qaydalara görə gəmi digər gəmiyə yol verirsə, qabaqcadan elə tədbir görməlidir ki, digər gəminin təhlükəsiz keçib getməyi üçün kifayət qədər su sahəsi təmin etsin.

ii. Digər gəminin hərəkətini çətinləşdirməməyi və ya təhlükəsiz keçib getməyini təmin edən digər gəmiyə yaxınlaşanda təhlükəli vəziyyət yaranarsa öz tədbirini bu Qaydaların tələblərinə uyğun etməlidir.

iii. İki gəmi bir-birinə yaxınlaşanda toqquşma təhlükəsi yaranarsa, hərəkətinin çətinləşdirilməməsi məcburi olan gəmi bu qaydanı tam yerinə yetirməlidir.

g) Hər növ gəmi əgər şərait imkan verirsə dar keçiddə lövbərdə durmaqdan çəkinməlidir.

Qayda 10

Hərəkərin bölünmə sistemində üzmə

a) Bu qayda təşkilat tərəfindən qəbul olunmuş hərəkətin bölünmə sistemində üzmə zamanı tətbiq olunur.

b) Hərəkərin bölünmə sistemindən istifadə edən gəmi:

i. Ümumi hərəkət axını istiqamətində qəbul olunmuş uyğun hərəkət zolağında getməlidir.

ii. Praktiki cəhətdən mümkün qədər hərəkərin bölünmə sisteminin xəttindən və ya bölünmə zonasından kənar durmalıdır.

iii. Ümumi halda hərəkət zolağına son məntəqələrdə daxil olmalı və çıxmamalıdır, lakin əgər gəmi hərəkət zolağını tərk edir və ya müxtəlif istiqamətlərdən daxil olursa bunu ümumi istiqamətə kiçik bucaq altında etməlidir.

c) Gəmi mümkün qədər hərəkət zolağını kəsməməlidir, əgər kəsməyə məcburdursa, o bunu ancaq ümumi istiqamətə düz bucaq altında etməlidir.

d) Hərəkət zolağını tranzit kimi istifadə edən gəmi sahil zonasından istifadə etməməlidir. Ancaq uzunluğu 20 metrədən az və yelkənli gəmilər sahil zonasından istifadə edə bilərlər.

e) Gəmi sistemdən istifadə etmirsə onda zonaya daxil olmamalıdır və bölünmə xəttini kəsməməlidir.

i. Ən zəruri halda bilavasitə təhlükədən qurtarmaq üçün

ii. Əgər bu zonada balıq tutmaqla məşğuldirsə.

f) Hərəkətin bölünmə sisteminin ucqar məntəqələri yaxınlığında üzən gəmi xüsusən ehtiyatlı olmalıdır.

g) Mümkün qədər gəmi hərəkətin bölünmə sisteminin daxilində və ya onun qurtaracaq sahələrinin yaxınlığında lövbərə durmaqdan çəkinməlidir.

h) Hərəkətin bölünmə sistemindən istifadə etmiyən gəmi ondan kifayət qədər uzaq məsafədə kənar olmalıdır.

i) Balıq ovu ilə məşğul olan gəmi hərəkət zolağında gedən hər hansı gəminin hərəkətini çətinləşdirməməlidir.

j) Uzunluğu 20 metrədən az olan gəmi və ya yelkənli gəmi mexaniki mühərrikli gəminin hərəkət zolağında təhlükəsiz hərəkətini çətinləşdirməməlidir.

k) Hərəkətin bölünmə sistemində dəniz üzgüçülüynün təhlükəsizliyini təmin edən manevr məhdudlaşdıran gəmi bu Qaydanın tələbini yerinə yetirməkdən o işi görmək dərəcəsi qədər azad olunur.

l) Hərəkətin bölünmə sistemində sualtı kabel düzən, ona baxan (qulluqedən) və ya onun qaldırmag işi ilə məşğul olan, manevr bacarığı məhdudlaşmış gəmi bu işi başa çatdırana qədər bu qaydanın tələbini yerinə yetirməkdən azad edilir.

Bölmə II – Bir-birinin görünüşündə olan gəmilərin üzməsi

Qayda 11

Tətbiq

Bu bölmənin qaydaları bir birini görənlər (gözlə) gəmilərə tətbiq olunur.

Qayda 12

Yelkənli gəmilər

a) Əgər iki yelkənli gəmi bir-birinə yaxınlaşanda toqquşma təhlükəsi yaranarsa, onda bu gəmilərdən biri digərinə aşağıdakı şərtlər daxilində yol verməlidir.

i. Əgər gəmilər müxtəlif qalslarla hərəkət edirsə, onda sol qalsla gedən dəmi digər gəmiyə yol verməlidir.

ii. Əgər gəmilərin hər ikisi də eyni qalsla hərəkət edirsə, külək üstü tərəfdə gedən gəmi küləyin təsiri altında olan gəmiyə yol verməlidir.

iii. Əgər sol qalsla gedən gəmi digər gəminin küləküstü tərəfdə olduğunu görür və onu hansı (sağ və ya sol) qalsla gəldiyini dəqiq təyin edə bilmirsə, bu zaman həmin gəmiyə yol verməlidir

b) Bu Qayda külək üstü tərəf qrot yelkəninin olduğu tərəfin əks tərəfi hesab olunur.

Qayda 13

Ötmə

- a) Bu hissənin I və II bölmələrinin Qaydalarında yazılan tələblərdən asılı olmayaraq digər gəmini ötmək istəyən hər bir gəmi ötülən gəminin yolundan kənar durmalıdır.
- b) Gəminin digər gəmini ötməsi o zaman hesab olunur ki, o, gəmiyə axırının (ötülən gəminin) arxa traverzinə 22.5 dərəcədən böyük istiqamətdə yaxınlaşır və yaxud ötən gəmi gecə vaxtı ötülən gəminin yalnız arxa işığını görməlidir və bort işıqlarının heç birini görməməlidir.
- c) Əgər gəminin digər gəmini ötən olduğu şübhə altındadırsa, onda hesab etmək lazımdır ki, bu həqiqətən belədir və ona müvafiq tədbirlər görülməlidir.
- d) İki gəminin qarşılıqlı vəziyyətində heç bir əsaslı dəyişiklik, ötən gəminin mövcud qaydalarının mənasına görə kəşşən istiqamətdə gedən gəmi kimi hesab etməyə və ya ötülən gəmi tamamilə keçilməyə və tam arxada qalmayanadək ötən gəmiyə ötülən gəminin yolundan kənar olması vəzifəsindən azad edən dəlil verə bilməz.

Qayda 14

Qarşı-qarşıya gələn gəmilərin yaxınlaşma situasiyası

- a) İki mexaniki mühərrikli gəmi bir-birinə əks olan və ya təxminən əks olan istiqamətlərdə yaxınlaşdıqda toqquşma təhlükəsi yaranarsa, bu zaman gəmilərin hər ikisi öz istiqamətini sağa döndərməli və bir-birinin sol bortu ilə ötməməlidir.
- b) Belə bir vəziyyət, əgər gəmi digər gəmini düz və ya təxminən düz əks istiqamətdə görərsə və b halda o, gecə vaxtı digər gəminin zirvə işıqlarını stvorda və ya təxminən stvorda və ya hər iki bort işıqlarını görərsə, gündüz isə onun uyğun rakursunu müşahidə edərkən labüd hesab olunur.
- c) Əgər belə bir vəziyyətin mövcudluğu şübhə doğursa, onda elə hesab etmək lazımdır ki, o mövcuddur və ona uyğun tədbir görülməlidir.

Qayda 15

Kursların kəsişmə situasiyası

İki mexaniki mühərrikli gəmi kəşşən kurslarla hərəkət edərkən toqquşma təhlükəsi yaranarsa onda, özünün sağ tərəfindən digər gəmi olan gəmi həmin gəmiyə yol verməli və əgər şərait imkan verirsə, o birinin kursunu burun tərəfdən kəsməkdən qaçmalıdır.

Qayda 16

Yol verən gəminin gördüyü tədbir

Digər gəmiyə yol verməli olan hər bir gəmi digər gəmi ilə təmiz sovuşmaq üçün imkan daxilində əvvəlcədən və düşünülmüş tədbir görməlidir.

Qayda 17

Yol verilən gəminin gördüyü tədbir

- a)
 - i. İki gəmidən biri digərinə yol verərkən yol verilən gəmi öz kurs və sürətini olduğu kimi saxlamalıdır.

ii. Belə ki, yol verilən gəmi ona aydın olduqda ki yol verməli olan gəmi mövcud Qaydaların tələb etdiyi tədbirləri yerinə yetirmir, bu zaman həmin gəmi yalnız öz şəxsi manevari ilə toqquşma təhlükəsindən sovuşa bilər.

b) Hər hansı bir səbəbdən öz kursunu və sürətini saxlamaq ixtiyarında olan gəmi aşkar etsə ki, o digər gəmiyə o qədər yaxındır ki, bu yaxınlaşma toqquşma təhlükəsi yarada bilər və bu təhlükədən yalnız onun gördüyü tədbir əsasında deyil, həmçinin yol verən gəminin gördüyü birgə tədbirin köməklili ilə kənar ola bilər.

c) Mexaniki mühərrikli gəmi kurslarında kəsişmə vəziyyətində digər mexaniki mühərrikli gəmi ilə toqquşmanın qarşısını almaq üçün o, bu Qaydanın (a)(ii) bəndində göstərilmiş tədbirləri yerinə yetirərkən digər gəmi ondan sol tərəfdə olarsa, əgər şərait imkan verirsə, kursunu da sola döndərməlidir.

d) Bu qayda yol verməli olan gəmini öz vəzifəsini yerinə yetirmək məsuliyyətindən azad etmir.

Qayda 18

Gəmilərin qarşılıqlı cavabdehliyi (vəzifələri)

Bəzi hallar istisna olmaqla qayda 9, 10 və 13 aşağıdakıları tələb edir:

a) Mexaniki mühərrikli gəmi hərəkətdə olarkən yol verməlidir:

- i. İdarəetmə imkanından məhrum olunmuş gəmiyə;
- ii. Manevr imkanı məhdudlaşmış gəmiyə;
- iii. Balıq ovu ilə məşğul olan gəmiyə;
- iv. Yelkənli gəmiyə.

b) Yelkənli gəmi hərəkətdə olarkən yol verməlidir:

- i. İdarəetmə imkanından məhrum olunmuş gəmiyə
- ii. Manevr imkanı məhdudlaşmış gəmiyə
- iii. Balıq ovu ilə məşğul olan gəmiyə

c) Balıq ovu ilə məşğul olan gəmi mümkün qədər yol verməlidir:

- i. İdarəetmə imkanından məhrum olunmuş gəmiyə;
- ii. Manevr imkanı məhdudlaşmış gəmiyə.

d) i. Hər bir gəmi idarəetmə imkanından məhrum olunmuş və ya manevr imkanı məhdudlaşmış gəmi də müstəsna olmaqla Qayda 28-in tələblərinə uyğun siqnalları göstərən və suya oturmundan çəkinən gəminin təhlükəsiz keçidini, əgər vəziyyət şəraiti imkan verirsə, çətinləşdirməməlidir.

ii. Suyu oturmundan çəkinən gəmi öz vəziyyətinin xüsusiyyətini nəzərə alaraq tam ehtiyatla hərəkət etməlidir.

e) Hidrotəyyarə suda olarkən, ümumi halda bütün gəmilərdən kənarında durmalı və onların hərəkətlərini çətinləşdirməməlidir. Ancaq toqquşma təhlükəsi riski yaranarsa, bu vəziyyətdə o bu Hissənin Qaydalarını yerinə yetirməlidir.

Bölmə III- Məhdud görünüş şəraitində gəmilərin üzməsi

Qayda 19

Məhdud görünüş şəraitində gəmilərin üzməsi

a) Bu qayda məhdud görünüşlü rayonlarda və ya ona yaxın rayonlarda üzən və bir birini gözlə görməyən gəmilərə aiddir.

b) Hər gəmi məhdud görünüşün üstün vəziyyətinə və şəraitinə uyğun müəyyən olunmuş təhlükəsiz sürətlə hərəkət etməlidir. Mexaniki mühərrikli gəmi öz maşınlarını anı manevr üçün hazır saxlamalıdır.

c) Bu hissənin I bölməsinin qaydalarını yerinə yetirərkən hər gəmi öz hərəkətlərini məhdud görünüşün üstün vəziyyət və şəraitinə uyğun etməlidir.

d) Hər hansı bir digər gəminin mövcudluğunu radarın köməkliyi ilə aşkar edən gəmi həddindən artıq yaxınlaşma situasiyasını və toqquşma təhlükəsini müəyyən etməlidir. Əgər elədirsə, onda o, sovuşmaq üçün vaxtında tədbir görməlidir və əgər bu tədbir kursun dəyişməsə, mümkün qədər aşağıdakılardan qaşmaq lazımdır:

i. Kursu sola dəyişməkdən (əgər gəmi traverzdən qabaqdadır və ötülən deyil).

ii. Kursu gəmi olan tərəfə dəyişməkdən (əgər gəmi traverzdə və ya traverzdən arxadadır)

e) Toqquşma təhlükəsinin olmaması halının riski çıxmaq şərtiylə, hər gəmi öz traverzindən qabaq tərəfdə o biri gəminin duman signalını eşidirsə və ya traverzdən qabaqda olan o biri gəmi ilə həddən artıq yaxınlaşmanın qarşısını ala bilmirsə, sürətini gəmini kursda saxlamağa kifayət edəcək qədər minimuma endirməlidir. Əgər zəruridirsə, o hərəkətini saxlamalı və ər halda toqquşma təhlükəsi sovuşana qədər son dərəcə ehtiyatla hərəkət etməlidir.

Hissə C- Işıqlar və İşarələr

Qayda 20

Tətbiq

a) Bu hissənin qaydalarına hər növ hava şəraitində riayət olunmalıdır.

b) Işıqlara aid qaydalara gün batandan gün çıxanadək riayət olunmalıdır və bu vaxt ərzində işıqlardan başqa heç bir işıq göstərilməməlidir müstəsna olan o işıqlardır ki, bu qaydalarda göstərilən işıqlarla səhv salınmasın və ya onların görünüşünü zəiflətməsin və ya lazımı müşahidə aparmağa maneçilik törətməsin.

c) Həmin qaydalarda göstərilən işıqlar (əgər onlar gəmidə varsa) məhdud görünüşdə və digər bütün zəruri hallarda gün çıxandan gün batanadək göstərilə bilər.

d) İşarələrə aid qaydalara gündüz vaxtı riayət olunmalıdır.

e) Bu qaydalarda tələb olunan işıq və işarələr bu qaydaların I Əlavəsinin tələblərinə uyğun olmalıdır.

Qayda 21

Təyinat

a) "Zirvə işığı" gəminin diametral müstəvisi üzrə yerləşdirilmiş, üfüqi fasiləsiz olaraq 225 dərəcəli bucaq altında işıqlarından və burun istiqamətindən 22,5 dərəcə hər bir bortun traverzindən arxayadək istiqamətdə işıq saçan ağ rəngli işığa malikdir.

b) "Bort işıqları" sağ bortda yaşıl və sol bortda qırmızı fasiləsiz işıqlar və hərəsi düz burun istiqamətindən öz bortunda 22.5 dərəcə traverzdən arxaya qədər qövsə işıq saçmalıdır. Uzunluğu 20 metrden az olan gəmi bort işıqlarını bir fənərdə yerləşdirib, gəminin diametral müstəvisində göstərilməlidir.

c) "Arxa işıq" mümkün qədər gəminin arxa hissəsinə yaxın yerləşdirilməli və diametral müstəvinin düz arxa istiqamətindən 67.5 dərəcə qədər hər borta cəmi 135 dərəcə horizonta ağ işıq saçmalıdır.

d) "Yedəkcisi işığı" sarı rəngdə olmaqla bu qaydanın (c) bəndində göstərilən "arxa işığı" xarakterinə malik olmalıdır.

- e) “Dairəvi işıq” horizonta 360 dərəcə qövsünə fasiləsiz saçmalıdır.
- f) “Ani parıltılı” dəqiqədə 120 və artıq ani parıltılı işığa deyilir.

Qayda 22

İşıqların görünüşü

Bu qaydaların I Əlavəsinin bölməsinə əsasən göstərilən işıqların görünmə uzaqlığı aşağıdakı minimum məsafələrdən olmalıdır:

- a) Uzunluğu 50 metr və ya artıq gəmilərdə:
 - Zirvə işığı – 6 mil
 - Bort işığı 3 mil
 - Arxa işığı – 3 mil
 - Yedək işığı – 3 mil
 - Ağ, qırmızı, yaşıl və ya sarı dairəvi işıq – 3 mil.
- b) Uzunluğu 12 metr və artıq, ancaq 50 metrdən az gəmilərdə:
 - Zirvə işığı – 5 mil, ancaq gəminin uzunluğu 20 m azdırsa – 3 mil;
 - Bort işığı – 2 mil
 - Arxa işığı – 2 mil
 - Yedəkçi işıq – 2 mil;
 - Ağ, qırmızı, yaşıl və ya sarı dairəvi işıq – 2 mil.
- c) Uzunluğu 12 metrdən gəmilərdə:
 - Zirvə işığı – 2 mil
 - Bort işığı – 1 mil
 - Arxa işığı – 2 mil
 - Yedək işığı – 2 mil
 - Ağ, qırmızı, yaşıl və ya sarı dairəvi işıq – 2 mil
- d) Çətin seçilən yarıbatmış yedəkçi gəmilərdə və ya yedək olunan obyektlərdə:
 - Ağ dairəvi işıq – 3 mil

Qayda 23

Mexaniki mühərrikli gəmi hərəkətdə olarkən

- a) Mexaniki mühərrikli gəmi hərəkətdə olarkən göstərməlidir:
 - i. Zirvə işığı qabaq hissədə;
 - ii. İkinci zirvə işığı qabaqdakından arxada və yuxarıda uzunluğu 50 m-dən az olan gəmiyə məcburi deyil, ancaq göstərə bilər;
 - iii. Bort işıqları;
 - iv. Arxa işığı.
- b) Hava yastığının üzərində olan gəmi, suya oturmayan vəziyyətdə bu Qaydanın (a) bəndində göstərilən işıqlara əlavə olaraq sarı dairəvi parıltılı işıq göstərməlidir.
 - i. Uzunluğu 12 metrdən az mexaniki mühərrikli gəmi bu Qaydanın (a) bəndində tələb olunan işıqları yerinə bir ağ dairəvi işıq və bort işıqları göstərə bilər;

ii. Uzunluğu 7 metrdən az, maksimum sürəti 7 düyündən az mexaniki mühərrikli gəmi bu Qaydanın (a) bəndində tələb olunan işıqların yerinə ağ dairəvi işıq və əgər imkan varsa bort işıqlarını da göstərə bilər;

iii. Uzunluğu 12 metrdən az mexaniki mühərrikli gəmidə zirvə və ya ağ dairəvi işıq diametral müstəviyə nisbətən yeri dəyişilə bilər, əgər onu diametral müstəvidə quraşdırmaq mümkün deyilsə. Belə halda, bort işıqları bir fənərdə və diametral müstəvisində və ya ona yaxın yerdə zirvə və ya dairəvi işıq olan yerdə yerləşdirilir.

Qayda 24

Yedək çəkən və itələyən gəmilər

a) Yedəkçi vəzifəsini yerinə yetirən mexaniki mühərrikli gəmi göstərməlidir:

i. Qayda 23(a) və ya (a) (ii)-də tələb olunan işığın əvəzinə vertikal xətt boyunca yerləşən iki zirvə işığı. Əgər yedəkçinin arxasından yedək olunanın arxasına qədər ölçülən yedəyin uzunluğu 200 metrdən artıqdırsa – üç belə işıq;

ii. Bort işıqları;

iii. Arxa işığı

iv. Vertikal xətt boyunca arxa işığın üstündə yerləşmiş yedək işığı

v. Əgər yedəyin uzunluğu 200 metrdən çoxdursa, ondan aydın görünən yerdə romb şəkilli işarə.

b) Əgər itələyən gəmi və irəliyə doğru itələnən gəmi bir üzv kimi bərk birləşibsə, onlara mexaniki mühərrikli gəmi kimi baxılmalıdır və Qayda 23 tələb etdiyi işıqları göstərməlidir.

c) Başqa gəmini irəli itələyən və ya bortu ilə yedəkləyən mexaniki mühərrikli gəmi əgər onlarla bir üzv təşkil etmirsə, göstərməlidir:

i. Qayda 23 (a) (i) və ya (a) (ii) bəndlərində göstərilən işıqların yerinə vertikal xətt boyunca yerləşmiş iki zirvə işığı;

ii. Bort işıqları;

iii. Arxa işığı.

d) Bu qaydanın (a) və ya (c) bəndləri tətbiq olunan mexaniki mühərrikli gəmi 23 (a) (i) Qaydasını da yerinə yetirməlidir.

e) Bu Qaydanın (g) bəndində göstərilənlərdən başqa yedəkdəki gəmi və ya yedəkdə olan obyekt göstərməlidir:

i. Bort işıqları

ii. Arxa işıqları

iii. Əgər yedəyin uzunluğu 200 metrdən artıqdırsa yaxşı görünən yerdə romb şəkilli işarə;

f) Sayından asılı olmayaraq bortla yedəklənən və ya itələnən gəmilər qrupu bir gəmi kimi işıqlanmalıdır:

i. Irəli itələnən gəmi üzvün hissəsi deyilsə, qabaq tərəfdə bort işıqları göstərməlidir

ii. Bort vasitəsilə yedəklənən gəmi arxa işığını və qabaq tərəfdə bort işıqlarını göstərməlidir

g) Yaxşı görünməyən yarıbatmış yedəkdə olan gəmi və ya yedəkdə olan obyekt və ya yedəkdəki belə gəmilərin və ya obyektlərin kombinasiyası göstərməlidirlər:

i. Onların eni 25 metrdən az olanda – bir dairəvi ağ işıq qabaq tərəfdə və ya ona yaxın yerdə və belə işıq arxa hissədə və ya ona yaxın yerdə “drakonlar” bu işığı qabaq hissədə və ya ona yaxın yerdə göstərməyə bilər.

- ii. Onların eni 25 metr və ya artıq olsa – yan qurtaracaqlarında və ya onlara yaxın yerdə əlavə iki ağ dairəvi işıq
- iii. Onların uzunluğu 100 metrdən artıq olsa (i) və (ii) bəndləri tələb etdiyi işıqların arasında əlavə iki ağ dairəvi işıq belə ki, işıqların arasındakı məsafə 100 metrdən artıq olmasın
- iv. Axirinci yedəkdə olan obyektin arxa ucqarında vı ya ona yaxın yerdə romba oxşar işarə və əgər yedəyin uzunluğu 200 metrdən artıqdırsa ondan qabaqda mümkün qədər yaxşı görünən yerdə əlavə romba oxşar işarə.
- h) Əgər hər hansı mühüm səbəbə görə yedəkdə olan gəmi və ya obyekt bu Qaydanın (e) və ya (g) bəndləri tələb edən işıq və ya işarələri göstərə bilmirsə onda yedəkdə olan gəmi və ya obyekt işıqlandırmaq üçün bütün mümkün olan tədbir görmək lazımdır ki, heç olmasa onların olması qeyd edilsin.
- i) Əgər hər hansı səbəbə görə yedəkci olmayan gəmi və ya obyekt bu Qaydanın (e) və ya (g) bəndləri tələb edən işıq və ya işarələri göstərə bilmirsə, onda yedəkdə olan gəmi və ya obyekt işıqlandırmaq üçün bütün mümkün olan tədbir görmək lazımdır ki, heç olmasa onların olması qeyd edilsin.
- j) Əgər hər-hansı səbəbə görə yedəkci olmayan gəmi bu qaydaların (a) və ya (c) bəndlərində tələb olunan işıqları göstərə bilmirsə və qəzaya uğramış gəmi yedəkdə aparırsa, onda bu işıqları göstərməyə borclu deyil. Qayda 36-da təyin edilmiş qarşılıqlı asılılığı göstərmək üçün yedək trosunu işıqlandırın.

Qayda 25

Yelkənli gəmilər hərəkətdə olarkən və avarlı gəmilər

a) Yelkənli gəmi hərəkətdə olarkən göstərməlidir:

- i. Bort işıqlarını
- ii. Arxa işığı

b) Uzunluğu 20 metrdən az olan yelkənli gəmi bu Qaydanın (a) bəndində tələb olunan işıqları bir fənərdə kombinə edilmiş halda dor ağacının zirvəsində və ya ona yaxın yaxşı görünən yerdə göstərməlidir.

c) Yelkənli gəmi hərəkətdə olarkən bu Qaydanın (a) bəndində tələb olunan işıqlara əlavə olaraq dor ağacının zirvəsində və ya ona yaxın yerdə vertikal xətt boyunca iki dairəvi üstüki qırmızı, altdakı isə yaşıl işıq göstərə bilər, lakin bu işıqlar bu Qaydanın (b) bəndində yazıldığı kimi kombinə edilmiş fənlərlə birlikdə göstərməlidir.

d) i. Uzunluğu 7 metrdən az olan yelkənli gəmi mümkünsə, bu qaydanın (a) və ya (b) bəndlərində tələb olunan işıqları göstərməlidir, ancaq onları göstərmirsə, onda toqquşmanı qarşısının alınması üçün ağ rəngli işıqlı elektrik və ya əl fənərini hazır vəziyyətdə saxlayıb göstərməlidir.

ii. Avarla idarə olunan gəmi bu Qaydada tələb olunan işıqları göstərə bilər, ancaq göstərmirsə onda toqquşmanı qabaqlamaq üçün ağ rəngli elektrik və ya əl fənəri hazır vəziyyətdə saxlayıb, göstərməlidir.

e) Yelkənlə gedən gəmi mexaniki qurğusundan istifadə edirsə, onda qabaq tərəfdə yaxşı görünən yerdə konusa oxşar təpəsi aşağı işarə göstərməlidir.

Qayda 26

Balıqçı gəmiləri

a) Balıq tutmaqla məşğul olan gəmi hərəkət zamanı və ya lövbərdə ancaq bu Qaydanın tələb etdiyi işıq və işarələri göstərməlidir.

b) Tral vasitəsilə, yəni draqa və ya başqa suda ov vəsaitini sürükləməklə balıq tutan gəmi göstərməlidir:

i. Vertikal xətt boyunca yerləşmiş iki dairəvi işıq, üstdəki yaşıl, altdakı ağ və ya işarə vertikal xətt boyunca yerləşmiş, təpələri bir yerdə biri o birinin üstündə iki konus; uzunluğu 20 m az olan gəmi bu işarənin yerinə səbət göstərə bilər;

ii. Ziirvə işığı, dairəvi yaşıl işıqdan arxada və yuxarında, uzunluğu 50 m az gəmiyə məcburi deyil, ancaq göstərə bilər;

iii. Əgər gəminin suya nisbətən hərəkəti varsa, onda bu bənddə tələb olunan işıqlara əlavə - bort işıqları və arxa işığı.

c) Balıq tutmaqla məşğul olan gəmi (trallama müstəsna olmaqla) göstərməlidir:

i. Vertikal xətt boyunca yerləşmiş iki dairəvi işıq, üstdəki qırmızı, altdakı ağ və ya işarə, vertikal xətt boyunca yerləşmiş, təpələri bir yerdə biri birinin üstündə iki konus; uzunluğu 20 m az olan gəmi bu işarənin yerinə səbət göstərə bilər.

ii. Əgər atılmış torun uzunluğu üfüq boyu gəmidən 150 m çoxdursa, onda bu istiqamətləri göstərən bir dairəvi ağ işıq və ya təpəsi yuxarı olan konusa oxşar işarə

iii. Əgər gəminin suya nisbətən hərəkəti varsa, onda bu bənddə tələb olunan işıqlara əlavə - bort işıqları və arxa işığı

d) Başqa balıq tutan gəmilərin yaxınlığında balıq tutan gəmi Əlavə II-də təsvir olunan əlavə siqnalları göstərə bilər.

e) Balıq tutmaqla məşğul olmayan gəmi bu Qaydada tələb olunan işıq və işarələri göstərməməlidir; o öz uzunluğuna uyğun işıq və işarələri göstərməlidir.

Qayda 27

İdarə olunmayan və manevr imkanı məhdudlaşmış gəmilər

a) İdarə olunmayan gəmi göstərməlidir:

- i. Vertikal xətt boyunca yerləşmiş, yaxşı görünən yerdə iki dairəvi qırmızı işıq;
- ii. Vertikal xətt boyunca yerləşmiş, yaxşı görünən yerdə iki şar və ya ona oxşar işarə
- iii. Əgər gəminin suya nisbətən hərəkəti varsa, onda bu bənddə tələb olunan işıqlara əlavə olaraq bort işıqları və arxa işığı.

b) Manevr imkanı məhdudlaşmış gəmi, mina təhlükəsini aradan qaldırmaqla məşğul olan gəmi müstəsna olmaqla, göstərməlidir:

- i. Vertikal xətt boyunca yaxşı görünən yerdə üç dairəvi işıq. Üstdəki və altdakı işıqlar qırmızı olmalıdır, ortadakı isə ağ.
- ii. Vertikal xətt boyunca yaxşı görünən yerdə üç işarə. Üstdəki və altdakı işarələr şar olmalıdır, ortadakı isə romb;
- iii. Əgər gəminin suya nisbətən hərəkəti varsa, onda (i) bəndinin tələb etdiyi işıqlara əlavə - zirvə işığı və ya işıqları, bort işıqları və arxa işığı.
- iv. Əgər gəmi lövbərdə durubsa, onda (i) və (ii) bəndinin tələb etdiyi işıqlara və ya işarələrə əlavə - Qayda 30 tələb etdiyi işıq və ya işarə.

c) Mexaniki-mühərrikli gəmi elə yedək əməliyyatı yerinə yetirir ki, öz kursunu dəyişməyi məhdudlaşan yedəkçi və yedəkdə olan gəmilər Qayda 24 (a) tələb olunan işıqlara və

işarələrə əlavə bu Qaydanın (b) (i) və (ii) bəndində tələb olunan işıqları və ya işarələri göstərməlidir.

d) Dərinləşdirmə işi ilə və ya sualtı əməliyyatlarla məşğul olduğuna görə, manevr qabiliyyəti məhdudlaşan gəmi bu Qaydanın (b) bəndinin (i), (ii), (iii)-də tələb olunan işıq və işarələri göstərməlidir və əgər başqa gəminin keçməsinə maneə varsa, onda əlavə göstərilmişdir:

i. Maneə olan tərəfi bildirən vertikal xətt boyunca yerləşmiş iki dairəvi qırmızı işıq və ya iki şar.

ii. Başqa gəminin keçməyi mümkün olan tərəfi bildirən vertikal xətt boyunca yerləşmiş iki dairəvi yaşıl işıq və ya iki romb.

iii. Əgər lövbərdə durubsa, Qayda 30-da tələb olunan işıqlar və işarələrin əvəzinə, bu bənddə tələb olunan işıqları və işarələri;

e) Əgər su altı görən gəminin ölçüsü, (d) bəndindəki işıqların və işarələrin hamısını göstərməyə imkan vermirsə, onda o göstərməlidir:

i. Vertikal xətt boyunca yerləşmiş yaxşı görünən yerdə üç dairəvi işıq. Üstdəki və altdakı qırmızı ortadakı ağ olmalıdır.

ii. Beynəlxalq siqnal məcəlləsinə görə möhkəm materialdan düzəlmiş hündürlüyü 1 metr olan "A" bayrağı. Bu bayrağın dairəvi görünüşü təmin olunsun.

f) Mina maneəsini təmizləməklə məşğul olan gəmi Qayda 23-də mexaniki mühərrikli gəmi üçün tələb olunan işıqlara əlavə, yaxud Qayda 30-da lövbərdə duran gəmi üçün tələb olunan işıqlara və ya işarəyə əlavə üç dairəvi yaşıl işıq və ya üç şar göstərməlidir. Bu işıqlardan və ya işarələrdən biri fok- dorunun topuna yaxın, o biri ikisi fok reyinin uclarında göstərməlidir. Bu işıqlar və işarələr başqa gəminin mina maneəsini təmizləməklə məşğul olan gəmiyə 1000 metrdən az məsafəyə yaxınlaşmağın təhlükəli olmasını göstərir.

g) Dalğic işləri ilə məşğul olan gəmi müstəsna olaraq, uzunluğu 12 metrdən az gəmilər bu Qaydada tələb olunan işıqları və işarələri göstərməyi məcburi deyil.

h) Bu Qaydanın tələb etdiyi siqnallar, fəlakətə məruz qalan və kömək tələb edən gəmilər üçün siqnallar deyil. Belə siqnallar bu Qaydaların IV Əlavəsində göstərilir.

Qayda 28

Suya oturmaqdan çəkinən gəmilər

Suya oturmaqdan çəkinən gəmi Qayda 23-də mexaniki mühərrikli gəmilər üçün tələb olunan işıqlara əlavə, yaxşı görünən yerdə vertikal xətt boyunca üç dairəvi qırmızı işıq və ya silindir göstərə bilər.

Qayda 29

Bələdçi gəmiləri

a) Bələdçi vəzifəsini yerinə yetirən gəmi göstərməlidir:

i. Dorun topunda və ya ona yaxın yerdə vertikal xətt boyunca yerləşmiş iki dairəvi işıq; bu işıqlardan üstəki ağ, altdakı isə qırmızı olmalıdır.

ii. Əgər o hərəkətdədirsə, əlavə olaraq – bort işıqları və arxa işığı.

iii. Əgər o lövbərdədirsə, (i)-də tələb olunan işıqlara əlavə olaraq, Qayda 30-da tələb olunan işıq, işıqlar və ya işarə, Qayda 30-da lövbərdə duran gəmilər üçün tələb olunan işıq, işıqlar və ya işarə.

b) Bələdçi gəmisi öz vəzifəsini yerinə yetirməyerkən uzunluğundan asılı olaraq adi gəmilərə tətbiq olunan işıq və işarələri qaldırmalıdır.

Qayda 30

Lövbərdə vəsayda olan gəmilər

- a) Lövbərdə duran gəmi yaxşı görünən yerdə göstərməlidir:
 - i. Gəminin burun hissəsində – ağ dairəvi işıq və ya şar
 - ii. Arxada və ya ona yaxın yerdə və (i) bəndində tələb olunan işıqdan aşağı – ağ dairəvi işıq.
- b) Uzunluğu 50 metrdən az gəmi bu Qaydanın (a) bəndində tələb olunan işıqların əvəzinə, yaxşı görünən yerdə - ağ dairəvi işıq göstərə bilər.
- c) Lövbərdə duran gəmi öz göyertələrini işıqlandırmaq üçün işçi işıqlardan və ya buna ekvivalent işıqlardan əlavə olaraq yaxşı görünən yerdə:
- d) Sayda oturmuş gəmi bu Qaydanın (a) və ya (b) bəndləri tələb edən işıqları göstərməli və əlavə olaraq yaxşı görünən yerdə:
 - i. İki dairəvi qırmızı işıq, vertikal xətt boyunca yerləşmiş;
 - ii. Üç şar, vertikal xətt boyunca yerləşmiş.
- e) Uzunluğu 7 metrdən az lövbərdə duran gəmi , dar keçiddə, farvaterdə, lövbərə durmaq yerində və ya ona yaxın və başqa gəmilərin üzdüyü rayonda deyilsə, onda bu Qayda-nın (a) və (b) bəndləri tələb edən işıq və işarənin göstərilməsi tələb olunmur.
- f) Uzunluğu 12 metrdən az olan gəmi saya oturduğu zaman bu Qaydanın (d) (i) və (ii) bəndinin maddələrinə müvafiq işıq və işarələrin göstərilməsi tələb olunmur.

Qayda 31

Hidrotəyyarələr

Əgər hidrotəyyarə praktiki olaraq öz xarakterinə və yerləşməsinə görə bu hissənin Qaydalarının müvafiq tələblərinə cavab verən işıq və işarələri göstərə bilmirsə, onda elə işıq və işarə göstərilməlidir ki, onun xarakteri və yerləşməsi mümkün qədər bu qaydaların tələblərində göstərilənlərə yaxın olsun.

Hissə D – Səs və Işıq Siqnalları

Qayda 32

Təyinat

- a) “Fit” sözü bu Qaydaların III Əlavəsinin tələblərinə uyğun olaraq səs verən hər hansı səs signalı qurğusu deməkdir.
- b) “Qısa səs” termini davamlılığı 1 saniyəyə qədər səs deməkdir.
- c) “Davamlı səs” termini davamlılığı 4-dən 6 saniyəyə qədər səs deməkdir.

Qayda 33

Səs Siqnalları vermək üçün avadanlıq

- a) Uzunluğu 12 metr və ya artıq olan gəmi fitlə və zənglə təchiz olunmalıdır və uzunluğu 100 metr və ya artıq gəmi ondan başqa sinqlə (qonqla) (tonu və səsi zəngə oxşamayan) təchiz

olunmalıdır. Fit, zəng və sinc bu Qaydaların III Əlavəsinin tələblərinə uyğun olmalıdır. Zəng və (və ya) sinc oxşar səs xarakteri olan başqa qurğularla əvəz oluna bilər və həmişə əl vasitəsilə tələb olunan siqnalları vermək nəzərə alınmalıdır.

b) Uzunluğu 12 metrədən az gəmi bu Qaydanın (a) bəndinin tələb etdiyi səs signalı qurğusunu daşınması məcburi deyil, ancaq o yoxdursa, onda başqa effektiv (kifayət qədər) səs signalı verən qurğu ilə təchiz olunmalıdır.

Qayda 34

Manevrgöstərmə və xəbərdarlıq siqnalları

a) Əgər gəmilər bir-birini görmə vəziyyətindədirsə, onda mexaniki mühərrikli gəmi bu Qaydaların icazə verdiyi və tələb etdiyi manevr zamanı, fitlə verilən öz manevr signalını aşağıdakı tərzdə etməlidir:

- Bir qısa fit "Mən öz kursumu sağa dəyişirəm" deməkdir.
- İki qısa fit "Mən öz kursumu sola dəyişirəm" deməkdir.
- Üç qısa fit "Mənim hərəkətvericilərim arxa tərəfə işləyir" deməkdir.

b) Gəmi bu Qaydanın (a) bəndində tələb olunan səs siqnallarına əlavə manevr zamanı təkrar olunan işıq siqnalları da verə bilər.

- i. Həmin işıq siqnallarının mənası belə olmalıdır:
 - Bir işıq "Mən öz kursumu sağa dəyişirəm" deməkdir.
 - İki işıq "Mən öz kursumu sola dəyişirəm" deməkdir.
 - Üç işıq "Mənim hərəkətvericilərim arxa tərəfə işləyir" deməkdir.
- ii. Hər işığın uzunluğu 1 saniyəyə qədər, arasındakı fasilə 1 saniyəyə qədər, hər signalın arasındakı fasilə 10 saniyəyə qədər olmalıdır.
- iii. Bu signal üçün istifadə olunan işıq, əgər qurulubsa, bu hər tərəfdən minimum 5 mildən görünən dairəvi ağ işıq olmalı və bu Qaydaların əlavə I şərtlərini yerinə yetirməlidir.

c) əgər gəmilər dar keçiddə və ya farvaterdə bir-birini görürlərsə, onda:

- i. digər gəmini ötmək istəyən gəmi. Qayda 9 (e) (i)-ə müvafiq öz məqsədini fit vasitəsilə aşağıdakı siqnallarla göstərməlidir:
 - iki uzun və bir qısa signal " Mən sizi sağ bortunuzdan ötmək niyyətindəyəm deməkdir.
 - İki uzun və iki qısa signal " Mən sizi sol bortunuzdan ötmək niyyətindəyəm" deməkdir.
- ii. Ötülən gəmi Qayda 9 (e) (i) əsasən öz razılığını aşağıdakı fitlə verilən signal ilə təsdiq etməlidir:
 - Bir uzun, bir qısa, bir uzun, bir qısa.

d) İki gəmi bir-birinə yaxınlaşan zaman, hər hansı bir səbəbə görə onlardan biri o birinin niyyətini və ya hərəkətini başa düşürsə və ya o biri gəmi toqquşmanın qabağını almaq üçün lazımı tədbir görmürsə, onda o digərini ən azı beş qısa fasiləli fit signalı ilə xəbərdar etməlidir. Bu signal ən azı fasiləsi parıltılı işıq ilə müşayiət oluna bilər.

e) Döngəyə və ya keçidin yaxud farvaterin ona oxşar məntəqəsinə yaxınlaşan gəmi ola bilsin maneəyə görə başqa gəmiləri görməsin, onda o bir uzun fit signalı verməlidir. Döngənin, yaxud maneənin arxasında olan hər hansı gəmi cavab olaraq bir uzun fit signalı verməlidir.

f) Əgər gəmidə fit verən qurğuların arasındakı məsafə 100 metrdən artıqdırsa, onda manevr göstərmə və xəbərdarlıq siqnallarını ancaq fit verən qurğunun birindən istifadə olunmalıdır.

Qayda 35

Məhdud görünüş şəraitinin səs siqnalları

Məhdud görünüşlü üzmə rayonlarında və ya onların yaxınlığında gündüz və ya gecə bu Qaydada göstərilən siqnallar aşağıda göstərilən tərzdə verilməlidir:

Mexaniki mühərrikli gəmi suya nəzərən hərəkət edərsə, intervalı 2 dəqiqədən çox olmamaq şərti ilə bir uzun fit siqnalı verməlidir.

- a) Mexaniki mühərrikli gəmi hərəkətdə (ancaq dayanmış halda suya nəzərən hərəkəti olmayan) intervalı 2 dəqiqədən çox olmamaq şərti ilə arası təxminən 2 saniyə olan uzun fit siqnalı verməlidir.
- b) İdarəolunma imkanını itirmiş və ya manevr imkanı məhdudlaşmış, suya oturdandan çəkinən gəmilər, yelkən gəmisi, balıq tutmaqla məşğul olan gəmi, başqa gəmini yedəkləyən və ya itələyən gəmi bu Qaydanın (a) və ya (b) bəndlərində göstərilən siqnalların əvəzinə intervalı 2 dəqiqədən çox olmamaq şərti ilə, üç ardıcıl- məhz bir uzun və iki qısa fit siqnalı verməlidir.
- c) Balıq tutmaqla məşğul olan gəmi lövbərdə və manevr imkanı məhdud olan gəmi lövbərdə öz işini yerinə yetirən zaman bu Qaydanın (g) bəndinin tələb etdiyi siqnalların yerinə bu Qaydanın (c) bəndinin tələb etdiyi siqnalları verməlidir.
- d) Yedəkdə olan gəmi və əgər yedəklənən gəminin sayı birdən çoxdursa, onda axırncı gəmi əgər heyət varsa, onda intervalı 2 dəqiqədən çox olmamaq şərti ilə, dörd ardıcıl, məhz – bir uzun və üç qısa fir siqnalı verməlidir. Bu siqnal mümkün qədər dərhal yedəkçi gəmisinin siqnalından sonra verilməlidir.
- e) Əgər itələyən gəmi və qabağa itələnən gəmi bir-birinə üzv kimi sərt birləşdirilibsə, onlara mexaniki mühərrikli gəmi kimi baxılmalıdır və bu Qaydanın (a) yaxud (b) bəndlərində tələb olunan siqnalları verməlidir.
- f) Lövbərdə duran gəmi intervalı 1 dəqiqədən çox olmamaq şərti ilə təxminən 5 saniyə ərzində fasiləsiz zəng çalmalıdır. Uzunluğu 100 metə yaxud artıq olan gəmi bu zəng siqnalını burun hissədə verməlidir və dərhal onundalınca arxa hissədə təxminən 5 saniyə ərzində sinc (qonq) vasitəsilə fasiləsiz siqnal verməlidir. Lövbərdə olan gəmi öz yerini və toqquşma ehtimalı barədə ona yaxınlaşan gəmini xəbərdar etmək üçün əlavə ardıcıl üç fit siqnalı verməlidir- məhz bir qısa, bir uzun və bir qısa.
- g) Sayda olan gəmi bu Qaydanın (g) bəndində göstərilən zənglə və əgər tələb olunursa, sinclə (qonq) siqnal verməlidir və əlavə bilavasitə hər fasiləsiz zəngdən əvvəl və ondan sonra zəngə üç əlahiddə aydın zərbə vurmaldır. Sayda olan gəmi fit vasitəsilə əlavə siqnalı verə bilər.
- h) Uzunluğu 12 metrdən az olan gəmi yuxarıda göstərilən siqnalları verməyə borclu deyil, ancaq o onları vermirsə onda intervalı 2 dəqiqədən çox olmamaq şərti ilə başqa effektiv səs siqnalı verməlidir.

- i) Bələdçi gəmisi öz vəsifəsini yerinə yetirərkən bu Qaydanın (a), (b) yaxud (g) bəndlərində göstərilən siqnallara əlavə 4 qısa tanınma səs signalı verə bilər.

Qayda 36

Diqqəti cəlb edən siqnallar

Hər gəmi zəruri halda o biri gəminin diqqətini cəlb etmək üçün işıq və səs siqnalları verə bilər, lakin bu siqnallar səhvən bu Qaydalarda təyin olunmuş siqnalların yerinə qəbul olunmamalı və ya yaxud projektorun şüasını təhlükə mövcud olan tərəfə elə yönəltmək lazımdır ki, o digər gəmilərə mane olmasın.

Digər gəminin diqqətini cəlb etmək üçün istifadə olunan hər işıq elə olmalıdır ki, o səhvən başqa naviqasiya avadanlığı vəsaiti kimi qəbul olunmasın. Bu Qaydanın tələbləri tətbiq olunanda arası kəsilən və ya böyük işıq gücü olan fırlanan işıqlardan (impuls işıqlarına oxşar) istifadə etməkdən çəkinmək lazımdır.

Qayda 37

Fəlakət siqnalları

Gəmi fəlakətə uğrayan zaman kömək tələb edirsə, onda o Qaydaların IV Əlavəsində göstərilən siqnallardan istifadə etməli, yaxud onları göstərməlidir.

Hissə E- İstisna

Qayda 38

İstisna

Mövcud qaydalar qüvvəyə minənə qədər Dənizdə Toqquşmanın Qarşısının Alınmasına dair Beynəlxalq Qaydalar – 1960-cı il tələblərinə uyğun şərt daxilində, kili tikilmə mərhələsinə uyğun yerləşən və ya qoyulmuş hər hansı bir gəmi (və ya gəmilərin tipi) mövcud qaydaları yerinə yetirməkdən azad edilə bilər:

- a) Görünmə uzaqlığı Qayda 22-də göstərilmiş işıqların yerləşdirilməsi – Mövcud Qaydaların qüvvəyə minmə tarixindən sonra 4 il müddətinə kimi
- b) Mövcud Qaydalara aid Əlavə I bənd 7-də göstərilmiş rəngli xarakteristikalara malik işıqların yerləşdirilməsi- mövcud Qaydaların Qüvvəyə minmə tarixindən sonra 4 il müddətinə
- c) Standart ingilis vahidlər sistemindən metrik sistemə keçidlə və ölçülən vahidlərin yuvarlaqlaşdırılması ilə əlaqədar işıqların yer dəyişməsi – hər zaman
- d) i. Uzunluğu 150 m-dək kiçik gəmilərdə Mövcud Qaydalara aid Əlavə 1 bənd 3 (a) –da göstərilmiş qaydalara uyğun olaraq zirvə işıqlarının yer dəyişməsi – hər zaman;
ii. Uzunluğu 150 m və ya böyük gəmilərdə mövcud Qaydalara aid Əlavə I bənd 3 (a)-da göstərilmiş qaydalara uyğun olaraq zirvə işıqlarının yer dəyişməsi – Mövcud Qaydaların qüvvəyə minmə tarixindən sonra 9 il müddətinə kimi
- e) Mövcud Qaydalara əlavə I bənd 2(b) –də göstərilmiş qaydalara uyğun olaraq zirvə işıqlarının yer dəyişməsi Mövcud qaydaların qüvvəyə minmə tarixindən sonra 9 il müddətinə kimi;

- f) Mövcud Qaydalara aid Əlavə I bənd 2 (d) və 3 (b)-də göstərilmiş qaydalara uyğun olaraq bort işıqlarının yer dəyişməsi mövcud Qaydaların qüvvəyə minmə tarixindən 9 il müddətinə kimi;
- g) Mövcud Qaydalara aid Əlavə III-də göstərilmi. Qaydalara uyğun olaraq səs siqnalları qurğularına olan tələblər – Mövcud Qaydaların qüvvəyə minmə tarixindən sonra 9 il müddətinə kimi
- h) Mövcud qaydalara aid Əlavə I bənd p (b)-də göstərilmiş qaydalara uyğun olaraq dairəvi işıqların yer dəyişməsi – hər zaman.

Hissə F

Konvensiyanın müddəalarına uyğunluğun yoxlanılması

Qayda 39 Anlayışlar

- a) Audit - audit sübutları əldə etmək və audit meyarlarının hansı dərəcədə həyata keçirildiyini obyektiv şəkildə müəyyən etmək üçün qiymətləndirmə məqsədilə həyata keçirilən sistemli, müstəqil və sənədləşdirilmiş prosesdir.
- b) Audit Sxemi dedikdə Təşkilat tərəfindən yaradılan və Təşkilat tərəfindən hazırlanmış təlimatları diqqətə alınaraq Beynəlxalq Dəniz Təşkilatının Üzv Dövlətlərinin Audit Sxemi nəzərdə tutulur.
- c) Implementasiyaya dair Məcəllə dedikdə A.1070(28) nömrəli qətnamə ilə Təşkilat tərəfindən qəbul edilmiş Beynəlxalq Dəniz Təşkilatının Alətlərinin İcra edilməsinə dair Məcəllə (III Məcəllə) nəzərdə tutulur.
- d) Audit standartı dedikdə İcra edilməyə dair Məcəllə nəzərdə tutulur.

Qayda 40 Tətbiq

Razılığa gəlmiş tərəflər hazırkı Konvensiyada əksini tapmış vəzifə və öhdəliklərinin icrasında Implementasiyaya dair Məcəllənin müddəalarını tətbiq edirlər.

Qayda 41 Uyğunluğun yoxlanılması

- a) Hər bir razılığa gəlmiş Tərəf Hazırkı Konvensiyaya uyğunluğun müəyyən edilməsi və tətbiqi üzrə audit standartları ilə əlaqədar Təşkilat tərəfindən müəyyən edilmiş dövrü auditdən keçməlidir.
- b) Təşkilat tərəfindən hazırlanmış Təlimata əsasən Təşkilatın Baş katibi Audit Sxeminə rəhbərlik etmək üçün məsuliyyətə malikdir
- c) Hər bir razılığa gəlmiş Tərəf Təşkilat tərəfindən hazırlanmış Təlimata əsasən audit yoxlamasının həyata keçirilməsini və tədbirlər planının tətbiqini asanlaşdırmaq üzrə öhdəlik daşıyır.

d) Hər bir Razılığa gəlmiş Tərəfin audit yoxlaması keçirilir:

i. Təşkilat* tərəfindən hazırlanmış təlimatları nəzərə alaraq Təşkilatın Baş katibi tərəfindən hazırlanmış ümumi cədvələ əsasən, və

ii. Təşkilat* tərəfindən hazırlanmış təlimatları nəzərə alaraq dövrü intervallarla həyata keçirilir.

Əlavə 1

İşıq və siqnalların texniki xarakteristikaları və yerləşdirilməsi;

1. Təyinat

“Korpusun üstündə hündürlük” ən yuxarıda olan göyertədən hündür deməkdir. Bu hündürlük vertikal xətt boyunca işıq yerinin altında yerləşən nöqtədən ölçülməlidir.

2. İşıqların vertikal boyunca yerləşməsi və aralarında olan məsafələr

A) Uzunluğu 20 m yaxud artıq olan mexaniki – mühərrikli gəmidə zirvə işıqları aşağıdakı üsulla yerləşməlidir:

- i. Qabaqdakı zirvə işığı və ya bir zirvə işığı varsa, o işıq – gəminin gövdəsindən ən azı 6 m hündürlükdə, ancaq əgər gəminin eni 6m artıqdırsa, onda bu endən az olmayan – hündürlükdə, lakin bu işığın gəminin gövdəsindən 12 m yuxarıda olması vacib deyil.
- ii. Əgər gəmidə iki zirvə işığı varsa, onda arxadakı qabaqdadakından vertikal xətt boyunca ən azı 4,5 m hündürdə olmalıdır.

B) Mexaniki mühərrikli gəmilərdə zirvə işıqlarının arasındakı vertikal məsafə ehtiva olmalıdır ki, bütün normal diferent şəraitlərinə forştevdən 1000 m uzaqda dəniz səviyyəsindən baxdıqda arxadakı işıq qabadakından yuxarıda və ondan ayrı görünür.

C) Uzunluğu 12m az olan mexaniki mühərrikli gəmi ən yuxarıdakı işığı hündürlüyü planşirdən 2,5 m az yuxarıda göstərə bilər. Lakin əgər o zirvə işığın bорт və arxa işıqlarına əlavə göstərsə və ya Qayda 23 (c) (i) tələb olunan dairəvi işıq göstərsə, onda belə zirvə və dairəvi işıq ən azı 1m bорт işıqlarından yuxarıda yerləşdirilməlidir.

D) Mexaniki mühərrikli gəmi üçün tələb olunan (başqa gəmini yedəkdə aparırsa və ya itələyirsə) iki və ya üç zirvə işıqlarından biri qabaqdakı və ya arxadakı zirvə işığı olan yerdə yerləşdirilməlidir, əgər o arxadakı dor ağacında yerləşdirilsə, onda ən aşağıdakı arxa zirvə işığı qabaqdakı zirvə işığının vertikal xətt boyunca azı 4,5m hündürdə olmalıdır.

E) i. İkinci (ii) bəndində göstərilən halı çıxmaq şərtilə, Qayda 23 (a) tələb olunan zirvə işığı və ya işıqları ehtiva yerləşdirilməlidir ki, onlar gəmidə olan bütün işıqlardan və konstruksiyalardan yuxarıda görünməlidir.

ii. Qayda 27 (b) (i) və ya 28 tələb olunan dairəvi işıqları zirvə işıqlarından aşağıda göstərə bilmirsə, onlara arxa zirvə işığından (ışıqlarından) yuxarıda və ya qabaq zirvə işığı ilə arxa zirvə işığı arasında olan hündürlükdə yerləşdirilə bilər; axırıncı halda bu Əlavənin 3 (c) bəndinin tələbləri rəmin olunmalıdır.

F) Mexaniki mühərrikli gəminin bорт işıqlarının korpus üzərində hündürlüyü, qabaqdakı zirvə işığının dördü üç hündürlüyündən yuxarı olmamalıdır. Göyertə işıqları onların görünüşünə mane olmasın deyərək onların mövqeyi o qədər də aşağıda olmamalıdır.

- G) Bort işıqları əgər bir fonardadırsa və onların uzunluğu 20 m az olan mexaniki mühərrikli gəmi göstərsə zirvə işığından əz azı 1 m aşağıda yerləşdirilməlidirlər.
- H) Gəmi Qayda tələb etdiyi iki və ya üç zirvə işığının bir vertikal xətt boyunca göstərsə, işıqların arasındakı məsafə aşağıdakı kimi olmalıdır:
- i. Uzunluğu 20 m və artıq olan gəmidə belə işıqların arasındakı məsafə ən azı 2m olmalıdır və onlardan ən aşağıdakı korpus üzərindən azı 4m hündürlükdə yerləşməlidir; əgər gəmidə arxa və yedəkçi işıqları eyni zamanda göstərilirsə, onda bu axırını tələb arxa və yedəkçi işıqları eyni zamanda göstərilirsə, onda bu axırını tələb arxa işığına aid deyil.
 - ii. Uzunluğu 20 m-dən az olan gəmidə blə işıqların arasındakı məsafə azı 1m olmalıdır və onlardan aşağıdakı ən azı 2 m planşirdən yuxarıda olmalıdır və əgər gəmidə arxa və yedəkçi işıqları eyni zamanda göstərilirsə, onda bu axırını tələb arxa işığına aid deyil.
 - iii. Əgər gəmi üç işıq göstərsə, onda onlar bir-birindən bərabər məsafədə yerləşdirilməlidir.
- İ) Balıq tutmaqla məşğul olan gəmi üçün tələb olunan iki dairəvi işıqlardan aşağıdakı onların arasındakı iki dəfə artıq bort işıqlarından hündürdə olmalıdır.
- J) Əgər gəmi iki lövbər işığı göstərsə, onda Qayda 30 (a) (i) tələb olunan burundakı işıq arxa işığından azı 4,5 m hündürdə olmalıdır. Uzunluğu 50 m və ya artıq olan gəmidə burundakı lövbər işığı korpus üzərində azı 6 m hündürlükdə yerləşməlidir.

3. İşıqların üfüqi mövqeləri və aralarındakı məsafə

- a) Əgər mexaniki mühərrikli gəmi iki zirvə işığı göstərsə, onda onların arasındakı məsafə gəminin yarım uzunluğundan az olmamalıdır, ancaq onun 100 m artıq olmağı zəruri deyil. Qabaqdakı işıq forstevndən gəminin uzunluğunun dördə birindən çox olmayan məsafədə olmalıdır.
- b) Uzunluğu 20 m və ya artıq olan mexaniki mühərrikli gəmidə bort işıqları zirvə işığından qabaqda yerləşməlidir, onlar bortlarda və ya bortlara yerləşməlidir.
- c) Əgər Qayda 27 (b) (i) və ya 28 tələb edən işıqlar qabaq zirvə işığı (işıqları) və arxa zirvə işığı (ışıqları) arasında və onlarla bir hündürlükdədirsə, bu işıqlar gəminin diametral müstəvisindən 2m kənara çıxarılmalıdır.

4. Balıqçı gəmilərində və dərinlətmə işləri ilə və ya sualtı işlərlə məşğul olan gəmilərdə məlumat-göstərici işıqların və işarələrin mövqeləri.

- a) Qayda 26 (c) (ii) tələbinə görə balıq tutmaqla məşğul olan gəmidən atılmış torların istiqamətini göstərən işıq, Qayda 26 (c) (i)-də tələb olunan qırmızı və ağ dairəvi iki işıqdan üfüqi istiqamətdə 2m az və 6m çox olmayan məsafədə yerləşməlidir və bununla bərabər həmin işıq ağ işıqdan yuxarıda və bort işıqlarından aşağıda yerləşməlidir.
- b) Qayda 27 (d) (i) və (ii) əsasən mane olan tərəfi və (və ya) başqa gəminin təhlükəsiz keçə bilməsi tərəfi göstərən dərinlətmə və ya sualtı işlərlə məşğul olan gəminin işıqları və işarələri mümkün qədər üfüq boyu maksimum məsafədə kənar olmalıdır, ancaq heç zaman Qayda 27 (b) (i) və (ii)-də göstərilən işıqlardan və işarələrdən 2m az məsafədə olmamalıdır. Bu işıqlardan

və ya işarələrdən yuxarıdakı heç zaman Qayda 27 (b) (i) və (ii) –də göstərilən üç işıq və işarələrin aşağıdakından yuxarıda olmamalıdır.

5. Bort işıqları üçün sipərlər (Uzunluğu 20 metr və ya artıq olan gəmilərdə)

Bort işıqları gəminin diametral müstəvisinə tərəf yönəldilmiş qara donuq rənglə rənglənmiş sipərlərlə təchiz olunmalıdır və bu Əlavənin 9-cu bəndinin tələblərini ödəməlidir.

Əgər bu Əlavənin 9-cu bəndinin tələblərinin ödənilməsi zəruridirsə, onda uzunluğu 20 m az olan gəmilərdə bort işıqları gəminin diametral müstəvisinə tərəf yönəlmiş qara donuq rənglə rənglənmiş sipərlərlə təchiz olmalıdır. Əgər bir vertikal közərmə naqilli kombinə fonardan istifadə olunursa və orada olan yaşıl və qırmızı bölmələrin arası ensiz arakəsmədən ibarətdirsə, xarici sipərlərin qurulması tələb olunmur.

6. İşarələr

a) İşarələr qara rəngdə və aşağıdakı ölçüdə olmalıdırlar:

i. Küre (şar) diametri azı 0,6m olmalıdırlar;

ii. Konus oturacağıın diametri azı 0,6m olmalıdır və hündürlüyü diametrinə bərabər;

iii. Silindir diametri azı 0,6 m, hündürlüyü onun diametrinin iki mislinə bərabər olmalıdır.

iv. Romb ümumi oturacaqları olan iki konusdan ibarət olmalıdır. Konusların ölçüsü (ii) bəndinin tələblərinə uyğun olmalıdır.

b) İşarələr arasındakı vertikal məsafə azı 1,5m olmalıdır.

c) uzunluğu 20 m az olan gəmidə gəminin ölçülərinə uyğun ölçüdə işarələrdən istifadə etmək olar, işarələrin arasındakı məsafə də uyğun azalmalıdır.

7. İşıqların rəng xüsusiyyətləri

Bu Qaydalarda tələb olunan işıqların rəng xüsusiyyətləri aşağıdakı Beynəlxalq İşıqtexniki Komissiyanın (CIE) hər rəng üçün müəyyən edilmiş standartlara uyğun olmalıdır.

Hər rəng üçün sahənin hüdudu aşağıdakı koordinatlarla təyin olunur:

i.	Ağ				
	x	0,525	0,525	0,452	0,310
	y	0,382	0,440	0,440	0,348
ii.	Yaşıl				
	x	0,028	0,009	0,300	0,203
	y	0,385	0,723	0,511	0,356
iii.	Qırmızı				
	x	0,680	0,660	0,735	0,721
	y	0,320	0,320	0,265	0,259
iv.	Sarı				
	x	0,612	0,618	0,575	0,575
	y	0,382	0,382	0,425	0,406

8. İşıqların gücü

a) İşıqların minimum işıq gücü

$$I = 3,43 \times 10 \times T \times D \times K$$

Düsturu ilə hesablanmalıdır,

I- istismar şəraitində işığın gücü kandellə;

T- işıq həddi 2 x 10 lyuksla;

D – işığın görünüş mənzili (ışıqlanma dərəcəsi mənzili) dəniz mili ilə;

K – atmosferin buraxma əmsalı

Göstərilən işıqlar üçün K əmsalının rolu 0,8 olmalıdır, hansı ki 13 dəniz milinə bərabər meteoroloji görünüşə uyğundur.

a) Yuxarıda göstərilən düsturla hesablanan işıq gücünün bəzi qiymətləri aşağıdakı cədvəldə göstərib:

İşığın görünüş uzaqlığı dəniz mili ilə D	İşığın gücü kandellə K=0,8 olanda I
1	0,9
2	4.3
3	12
4	27
5	52
6	94

Şərhnəmə: Həddən artıq gözqamaşdırıcılığını azaltmaq üçün işıqların maksimum işıq gücünü hüdudlandırılmalı. Ancaq bunu işıq gücünü tənzimləyən qurğu ilə etməməli.

9 – Üfüqi sektorlar

(a)

(i) Gəmidə quraşdırılmış bort işıqları burun istiqamətində işıq gücünün tələb edilən minimumunu təmin etməlidir. İşıq gücü elə azalmalıdır ki, göstərilmiş sektorlardan kənarında işıq praktiki olaraq 1 dərəcə və 3 dərəcə arasında yox olsun.

(ii) Arxa işıqlar və zirvə işıqları və bort işıqları üçün minimal tələb edilən işıq gücü 21-ci Qaydada göstərilən sektorların sərhədləri çərçivəsində 22.5 dərəcə traverzdən arxayadək istiqamətdə 5 dərəcəyə çatmamaq şərti ilə üfüqi qövs üzrə təmin edilməlidir. İşıq gücü daha sonra 50%-dək sektorun sərhədləri çərçivəsində azala bilər, daha sonra o, göstərilmiş sektorlar üzrə 5 dərəcə çərçivəsində elə azalmalıdır ki, işıq praktiki olaraq yox olsun.

(b)

(i) 30-cu Qaydada göstərilən gəminin gövdəsi üzərində həyata keçirilə bilinməyən yüksəklik üzrə yerləşdirilməsinə ehtiyac olmayan lövbər işıqları istisna olmaqla, dairəvi işıqlar elə yerləşdirilməlidir ki, dor ağacları, stəncələr və ya konstruksiyalar künc sektorların çərçivəsində 6 dərəcədən artıq olsun.

(ii) Əgər bölmənin (b)(i) bəndinə uyğun olaraq bu, bir dairəvi işıqla həyata keçirilə bilməzsə, iki dairəvi işıq müvafiq yerləşdirilərək istifadə edilməli və ya elə quraşdırılmalıdır ki, bir işıq kimi bir mil məsafəsində həyata keçirilməsi üçün görünən olsun.

10 – Şaquli sektorlar

(a) Elektrik işıqlarının quraşdırılmış şaquli sektorları hərəkətdə olan yelkənli gəmilər istisna olmaqla təmin etməlidir:

(i) ən azı bütün görmə bucaqları üzrə 5 dərəcə yuxarıdan 5 dərəcə aşağıya kimi tələb edilən minimum işıq gücünü;

(ii) ən azı 7.5 dərəcə yuxarıdan 7.5 dərəcə aşağıya kimi üfüqi müstəvidə işıq gücünün tələb edilən minimum 60%-ni.

(b) Hərəkətdə olan yelkənli gəmilərdə quraşdırılmış elektrik işıqları şaquli sektorlarda təmin etməlidir:

(i) ən azı bütün görmə bucaqları üzrə 5 dərəcə yuxarıdan 5 dərəcə aşağıya kimi tələb edilən minimum işıq gücünü;

(ii) ən azı 25 dərəcə yuxarıdan 25 dərəcə aşağıya kimi üfüqi müstəvidə işıq gücünün tələb edilən minimum 50%-ni.

(c) Qeyri-elektrik işıqlar üçün bu tələblər mümkün olduğu qədər yerinə yetirilməlidir.

11 – Qeyri-elektrik işıqların işıq gücü

Qeyri-elektrik işıqların minimal işıq gücü bu Əlavənin 8-ci bölməsində verilmiş cədvəldə göstərilmiş işıq gücü anlayışına mümkün qədər uyğun olmalıdır.

12 – Manevrgöstərmə işıqları

Bu Əlavənin 2(f) bəndinin müddəalarından asılı olmayaraq, 34-cü Qaydanın (b) bəndi ilə müəyyən edilmiş manevrgöstərmə işıqları, zirvə işıqları və ya işıqlar kimi eyni burun hissəsində və şaquli müstəvidə yerləşdirilməli və qabaqdakı zirvə işığından 2 metr şaquli hündürlükdə mümkün olduğu qədər manevrgöstərici ən azı 2 metr yuxarıda və aşağıda şaquli olaraq yerləşdirilməlidir. Bir zirvə işığı olan gəmidə manevrgöstərmə işığı əgər mövcuddursa zirvə işığından şaquli olaraq 2 metr hündürlükdə mümkün olduğu qədər görünə bilən yerdə yerləşdirilməlidir.

13 – Yüksək sürətli gəmi

(a) Yüksək sürətli gəminin zirvə işığı gəminin genişliyi ilə əlaqədar bu Əlavənin 2(a)(i) bəndində göstəriləndən az olaraq yerləşdirilməlidir ki, bort işıqları və zirvə işıqları tərəfindən formalaşdırılmış bərabərtərəfli üçbucaqların əsas görmə bucaqlarını 27 dərəcədən az olmayan artmanın qeydə alındığı zaman təmin etsin.

(b) Uzunluğu 50 metr və ya artıq olan yüksək sürətli gəmilərdə bu Əlavənin 2(a)(ii) bəndi ilə müəyyən edilmiş fok-dor ağacı və əsas dor ağacının işıqları arasında və 4.5 metr hündürlüyündə şaquli ayrılma aşağıdakı düsturla müəyyən edilmiş məsafədən az olmamaq şərtilə dəyişdirilə bilər:

$$y = \{(a + 17\psi) C\}/1000\} + 2$$

düsturu üzrə: y fok-dor ağacı üzərindən əsas dor ağacının hündürlüyü metrle

a su səthi üzərindən fok-dor ağacının hündürlüyü hərəkət şərti üzrə metrle

ψ hərəkət şərti halı üzrə dərəcə ilə

C zirvə işığının üfüqi ayrılması üzrə metrə

14 –Təsdiqetmə

İşıqların konstruksiyası və işarələr və gəminin göyertəsində işıqların yerləşdirilməsi gəminin bayrağı altında üzdüyü Dövlətin müvafiq səlahiyyətli qurumunun tələblərinə cavab verməlidir.

Əlavə II

Bir birinin yanında balıq tutmaqla məşğul olan gəmilər üçün əlavə siqnallar

1. Ümumi görünüş

Bu əlavədə göstərilən işıqlar Qayda 26 (d)-ə uyğundursa onlar Qayda 26 (b) (i) və (c) (i)-də tələb olunan işıqlardan azı 0,9m kənarında yaxşı görünə yerdə və onlardan aşağıda yerləşdirilməlidir. Bu işıqlar dairəvi və görünüşü azı 1 mil olmalıdır, ancaq bu Qayda tələb olunan balıq tutmaqla məşğul olan gəmilərin işıqlarından az məsafədə görünməlidir.

2. Trall ilə məşğul olan gəmilər üçün siqnallar

a) Dərinlikdən asılı olmayaraq, trallama ilə məşğul olan gəmi,göstərə bilər:

- i. Toru atanda – vertikal xətt boyunca iki ağ işıq;
- ii. Toru yığanda vertikal xətt boyunca, ağ işıq qırmızı işığın üstündə;
- iii. Toru maneəyə ilişibse - vertikal xətt boyunca iki qırmızı işıq.

- b) Cüt trallama ilə məşğul olan gəmidən hər biri göstərə bilər:
- Gece vaxtı – projektor şüası irəliyə və cütdə olan o biri gəmiyə;
 - Gəmilər toru atanda, yığanda və tor maneəyə ilişəndə bu Əlavənin 2 (a) bəndində tələb olunan işıqları.

3. Səbətli torlarla balıq tutan gəmilərin siqnalları

Səbətli torlarla balıq tutan gəmilər vertikal xətt boyunca iki sarı işıq göstərə bilər. Bu işıqlar hər saniyədə növbə ilə ani şüa göstərməlidir və işıqla qaranlığın müddəti bərabər olmalıdır. Bu işıqlar ancaq gəminin hərəkətini torlar çətinləşdirəndə göstərilməlidir.

Əlavə III

Səs siqnalları qurğularının texniki xarakteristikaları

1. Fit

a) eşidilmə uzaqlığı və tezliyi.

Siqnalın əsas həddi 70-700 hs olmalıdır.

Siqnalın eşidilmə uzaqlığı bu Əlavənin 1(c) bəndində göstərilən səs tezliyinin səviyyəsini (dərəcəsinə) təmin edən, əsas və bir və ya bir neçə daha yüksək tezlikləri 180- 700 hs (+1 %) hədlərində birləşdirən tezliklər ilə müəyyən olunur.

b) Əsas tezlik hədləri.

Fitlərin xarakteristikalarının kifayət qədər böyük müxtəlifliyini təmin etmək üçün əsas tezliklər aşağıdakı hədlərə malik olmalıdır.

- 200 m və daha böyük uzunluğu gəmi üçün 70-200 hs,
- 75 m və daha böyük, lakin 200 m-dən kiçik gəmi üçün 130-350 hs,
- 75 m –dən kiçik uzunluqlu gəmi üçün 250-700 hs.

c) Səsin gücü və siqnalın eşidilmə uzaqlığı

Gəminin uzunluğu (metrlə)	1/3 Oktava zolağında 1 m məsafədəki səviyyə (desibellə)	Eşidilmə uzaqlığı (dəniz milləri ilə)
200 və ya daha böyük	143	2
75 və daha böyük, lakin 200-dən kiçik	138	1,5
20 və daha böyük, lakin 75-dən kiçik	130	1
20-dən kiçik	120	0,5

Cədvəldə göstərilən eşidilmə uzaqlığı məlumat üçün verilir və təxmini olaraq sakit hava şəraitində səsin gücünün maksimum istiqamətində 90% ehtimal ilə fitin gəminin bortunda səs-küyün orta dərəcəsi nəzərə alınmaqla eşidilə biləcəyi uzaqlıqdır.

Praktiki olaraq fitin eşidilmə uzaqlığı olduqca dəyişkəndir və daha çox hava şəraitindən asılıdır; yuxarıda göstərilən cədvəl qiymətlərinə tipik qiymətlər kimi baxmaq olar, lakin güclü küləyin və

eşidilmə yerində səs küyün yüksək dərəcədə mövcudluğu eşidilmə uzaqlığını müəyyən dərəcədə aşağı sala bilər.

- d) Fitlə yaranan səs təzyiqinin dərəcəsi müxtəlif istiqamətlərdə üfüqi müstəvidə səs maksimum dərəcəsindən 4 db-dən aşağı olmamalıdır. Bütün digər istiqamətlərdə isə səs təzyiqinin dərəcəsi üfüq müstəvidə göstərilən əsas istiqamətdəki səs təzyiqinin dərəcəsindən 10 db-dən aşağı olmamalıdır ki, müxtəlif istiqamətlərdəki eşidilmə uzaqlığı səs istiqamətdəki eşidilmə uzaqlığının yarı qiymətindən aşağı olmasın. Səs təzyiqinin dərəcəsi eşidilmə uzaqlığını təyin edən 1/3 oktava zolağında ölçülməlidir.
- e) Fitlərin yerləşdirilməsi;
İstifadəyə yönəlmiş fit gəmidə yeganə fit kimi tətbiq olunduğu zaman n elə quraşdırmaq lazımdır ki, səs maksimum gücü tam irəli yönəlsin.
Fit gəmidə praktiki cəhətdən nə qədər mümkündürsə, bir o qədər də yuxarıda yerləşdirilməlidir ki, səs yayılma maneəsi azalsın və heyətin eşitmə orqanlarının zədələnmə təhlükəsinin minimuma endirilməsinə gətirib çıxartсын.
Gəminin məxsusi siqnalının səs təzyiqinin dərəcəsi səs siqnallarının eşidilmə yerlərində 110 db (A)-dən artıq olmamalı və praktiki cəhətdən mümkün qədər 100 db (A) qiymətini aşmamalıdır.
- f) Birdən artıq fitin quraşdırılması;
Əgər gəmidə fitlər biri-birindən 100 m-dən artıq məsafədə quraşdırılmışsa, bu zaman onların birgə işlənməməsi üçün tədbir görmək lazımdır.
- g) Kombinə edilmiş (qarışıq) səs sistemləri
Əgər hər hansı maneənin mövcudluğundan yeganə fitin və ya bu Əlavənin I (f) bəndində göstərilmiş fitlərindən birinin səs sahəsi siqnalım yayılma dərəcəsinin nəzərə çarpacaq dərəcədə azaldılma zonasına malikdirsə, bu zaman maneələrin təsirini yox etmək üçün kombinə edilmiş sistemin quraşdırılması tövsiyə olunur. Mövcud qaydaları tətbiq edərkən kombinə edilmiş səs sistemində yeganə fit kimi baxmaq lazımdır. Kombinə edilmiş sistemin fitləri biri-birindən 100 m artıq məsafədə yerləşdirilməlidir və elə qurulmalıdır ki, eyni zamanda səslənə bilsinlər. Fitlərin tezliyi öz aralarında ən azı 10 Hz fərqlənməlidir.

2.Zinqırov (zəng) və ya qonq

a) Səs siqnalının gücü zinqırov və ya qonq və ya analogi səs xarakteristikalarına malik digər qurğular 110 db-dən az olmamaq şərti ilə onlarda 1m məsafədə səs təzyiqinin dərəcəsini təmin etməlidirlər.

b) quruluşu.

Zinqırov və ya qonqlar paslanmaya davamlı materialdan hazırlanmalı və təmiz tonlu səs verməlidir. Zinqırov borusunun ağzının diametri 20 m və daha böyük uzunluqlu gəmilər üçün 300 mm-dən az ya 12 m və daha böyük, lakin 20 m-dən kiçik gəmilər üçün isə 200 mm-dən az olmamalıdır. Səsin daimi gücünü təmin etmək üçün zinqırovun tətbiqi tövsiyə olunur, lakin bu zaman zinqırova əl ilə zərbə endirmək mümkünlüyü saxlanılmalıdır. "Dilin" çəkisi zinqırovun çəkisinin 3%-dən az olmamalıdır.

3.Təqdir.

Səs siqnalları avadanlıqlarının (qurğu) quruluşu, onların xarakteristik və gəmidə quraşdırılması gəminin onun bayrağı altında üzmə hüququ olduğu dövlətin səlahiyyətli orqanlarının uyğun tələblərinə cavab verməlidir.

Əlavə IV

Fəlakət siqnalları

1. Aşağıdakı siqnallar birlikdə və ya ayrılıqda istifadə olunur, fəlakətə məruz qalındığını və ya köməyə ehtiyac olduğunu göstərir.

- a) Təxminən bir dəqiqə intervalda açılan bir silah və ya digər partlayıcı siqnal;
- b) Hər hansı bir dumana qarşı siqnalizasiya aparatı ilə fasiləsiz səsənmə;
- c) qısa vaxt intervalında bir-bir açılan raketlərin və ya mərmilərin, qırmızı ulduzların atılması.
- d) Morz Məcəlləsində (SOS)... --- ... qrup təşkil edən hər hansı bir siqnalizasiya üsulu ilə edilmiş bir siqnal;
- e) Radiotelefon tərəfindən göndərilən "MAYDAY" səsli mesajından ibarət bir siqnal
- f) N.C tərəfindən göstərilən Beynəlxalq Təhlükə Siqnalları Məcəlləsi
- g) Yuxarisında və ya aşağısında bir top və ya topa bənzəyən hər hansı bir şey olan kvadrat bayraqdan ibarət siqnal;
- h) Gəmidən alovlar (yanan qətran bareli, neft bareli və s. kimi)
- i) Bir roket paraşut fişəngi və ya qırmızı işıq saçan əl fişəngi
- j) narıncı rəng duman verən duman siqnalı
- k) Asta və ard-arda hər bir tərəfə uzadılan qolları qaldırma və endirme
- l) Digital seçmə çağrı (DSC) vasitəsilə ötürülən fəlakət siqnalı
 - i. VHF kanalı 70 və ya
 - ii. 2187.5 kHz, 8414.5 kHz, 4207.5 kHz, 6312 kHz, 12577 kHz və ya 16804.5 kHz tezliklərində MF/HF
- m) Gəminin Inmarsat və ya digər mobil peyk xidmət təminatçısı gəminin yeri stansiyası tərəfindən ötürülən bir gəmi-sahil fəlakət xəbərdarlığı;
- n) Fövqəladə hallarda yer müəyyənləşdirən radiomayaklar vasitəsilə ötürülən siqnallar
- o) Xilasedici gəmilərinin radar ötürücüləri də daxil olmaqla, radiokommunikasiya sistemlərindən qəbul edilmiş siqnallar.

2.Təhlükəyə məruz qalındığını və ya köməyə ehtiyac olduğunu göstərən siqnallar istisna olmaqla, digər siqnalların, eləcə də, bu qaydalarda göstərilmiş siqnallarla qarışıqlığa səbəb olacaq siqnalların istifadəsi və ya nümayişi qadağandır.

3.Beynəlxalq Siqnal Məcəlləsinin müvafiq bölmələrinə, Beynəlxalq Hava və Dəniz Axtarış Xilasetmə Təlimatları, Hissə III və aşağıdakı siqnallara diqqət yetirilməlidir:

- a) qara kvadrat və dairə və ya digər müvafiq simvolu olan narıncı rəngli kətan parçası.
(havadan müəyyənləşdirmə üçün)
- b) Rəngli marker